

УДК 821.161.2'06.09(092)

Світлана Бородіца

к. філол. н., доц. (м. Тернопіль)

DOI 10.25128/2617-3427 20.52.01

Творчість Уласа Самчука в оцінці Василя Сімовича

У статті розглянуто міркування В. Сімовича до художніх творів У. Самчука, передусім його «Волині», нагородженої 1934 року Товариством українських письменників і журналістів ім. І. Франка (ТОПІЖ) як найкращий твір року. Так, аналізуючи романи У. Самчука (заразом і «Марію»), голова журі акцентував увагу на їх мистецькій вартості, талановитості спостережливого письменника-епіка з широким світоглядом та глибинним мисленням. Як недолік, уважний В. Сімович вказав на хиби композиції першої частини трилогії «Куди тече та річка». На переконання прискіпливого критика, котрий зіставив «Волинь» і «Марію», У. Самчук – однобічний обсерватор селянської теми. У такий спосіб він, найімовірніше, застерігав молодого митця від загрози егоцентризму та надмірного марнославства, що безпомилково привели б до фатального творчого зламу. І в цьому аспекті слушні поради В. Сімовича, котрий розумів художнє обдарування У. Самчука, дуже доречні. Важливо, що такий критичний аналіз ученого демонструє глибину науково-дослідницької діяльності В. Сімовича в контексті українського літературознавства.

Ключові слова: Василь Сімович, Улас Самчук, Товариство українських письменників і журналістів ім. І. Франка, критична рецепція, ідіюстиль, роман.

Boroditsa S. Creativity of Ulas Samchuk in the assessment of Vasyl Simovych.

The article considers V. Simovych's views on the works of V. Samchuk, especially his «Volyn», awarded in 1934 by the Society of Ukrainian Writers and Journalists. I. Franko (TOPIZH) as the best work of the year. Analyzing the novels of V. Samchuk (and «Maria»), the chairman of the jury focused on their artistic value, the talent of an observant epic writer with a broad worldview and deep thinking. As a

shortcoming, the attentive V. Simovych pointed out the shortcomings of the composition of the first part of the trilogy «Where the river flows». According to the meticulous critic, who compared «Volyn» and «Maria», U. Samchuk is a one-sided observer of the peasant theme. In this way, he most likely warned the young artist against the threat of egocentrism and excessive vanity, which would inevitably lead to a fatal creative break. And in this aspect, the sound advice of V. Simovich, who understood the artistic talent of V. Samchuk, is very relevant. It is important that such a critical analysis of the scientist demonstrates the depth of V. Simovych's research activity in the context of Ukrainian literary criticism.

Key words: *Vasyl Simovych, Ulas Samchuk, Society of Ukrainian Writers and Journalists named after I. Franko, critical reception, idiosyncrasy, novel.*

Постановка наукової проблеми та її значення. В українську науку Василь Сімович увійшов передовсім як мовознавець, автор «Практичної граматики української мови» (Раштат, 1918). Проте 150 студій другого тому двотомного видання (Чернівці, 2005), приуроченого до 125-річчя від дня народження митця, «Літературознавство. Культура» впевнено переконують, що Василь Сімович був більше, ніж мовознавець. У ньому відзначимо низку розвідок про творчість Тараса Шевченка («Поезії Тараса Шевченка», «Тарас Шевченко. Його життя та творчість», «Шевченко і Гетьманщина» та ін.), Івана Франка («Іван Франко. Його життя та діяльність», «Іван Франко в Чернівцях 1913 року», передмови до видань «Перехресних стежок», «Захара Беркута», «Основ суспільности» та ін.), Ольги Кобилянської («Ольга Кобилянська», «Моє перше знайомство з творами О. Кобилянської», «Будні і герої Ольги Кобилянської»), літературознавчі нариси, критичні рецензії та огляди про творчий доробок класиків і його сучасників: Марка Вовчка, Пантелеймона Куліша, Бориса Грінченка, Івана Нечуя-Левицького, Марка Кропивницького, Івана Карпенка-Карого, Панаса Мирного, Осипа Маковея, Юрія Федьковича, Тимотея Бордуляка, Василя Стефаника, Михайла Коцюбинського, Богдана Лепкого, Валер'яна Підмогильного, Максима Рильського, Ірину Вільде та ін.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Вперше майже всю історико-філологічну спадщину Василя Сімовича зібрали і видали наукові співробітники Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Людмила Ткач, Оксана Івасюк за активної участі Ростислава Пилипчука та Ярослави Погребенник («Василь Сімович. Праці у двох томах», 2005). Автором розлогої вступної статті, написаної ще в січні 1995 року до запланованого 1997 року в Івано-Франківську видання студій автора, бувневтомний дослідник і популяризатор його праць Федір Погребенник, котрий, на жаль, вже не побачив цей надзвичайно вартісний фундаментальний двотомник.

До того часу дослідники в діаспорі – Володимир Дорошенко, Володимир Кубійович, Юрій Шевельов та ін. – відзначали енциклопедичні знання, подвижницьку працьовитість, виняткову наполегливість, прикладне спрямування різноаспектних досліджень Василя Сімовича. Так, Петро Ковалів у Вінніпезькому видавництві «Просвіти» 1953 року надрукував науково-популярну брошуру «Василь Сімович», а ще в 1944 році в Нью-Йорку було видано меморіальний збірник «Василь Сімович».

Чільну увагу до непересічної постаті Василя Сімовича засвідчили Марія Білоус та Зиновій Терлак, котрі 1995 року уклали і видали у Львові бібліографічний нарис «Василь Сімович (1880-1944)», а пізніше – збірник «Франкіана Василя Сімовича» (Львів, 2005). Іван Денисюк, Ольга Долинюк, Тетяна Когут, Світлана Кочерга, Ілона Олексів, Микола Ткачук та ін. простежили внесок ученого в розвиток української літературознавчої науки, становлення порівняльно-історичної школи в ній. 2005 року в Тернополі зусиллями Наталії Ткачової побачила світ книга «Сімович В. Вибрані статті» з примітками упорядниці. Наголосимо, що тернопільські краєзнавці Петро Бубній, Ігор Дуда, Михайло Ониськів, Богдан Ухач, Остап Черемшинський активно пропагували вклад ученого-філолога в українську науку і поширювали його ідеї, погляди, знання з метою широкого визнання наукової спадщини нашого талановитого земляка.

Мета статті – окреслити творчі контакти В. Сімовича та У. Самчука, з'ясувати важливі аспекти критичної рецепції «Волині» і «Марії» молодого, але вже знаного письменника, схарактеризувати рекомендаційні зауваги і слушні поради авторитетного науковця.

Виклад основного матеріалу. Василь Сімович – активний громадсько-культурний діяч, представник української еліти (чернівецький – еміграційний (празький) – львівський життєві періоди), що в кінці XIX – на початку XX століття інтелектуально формувала основні засади національної ідеї та утверджувала українську ідентичність (особисті контакти з Іваном Франком, Володимиром Гнатюком, Ярославом Гординським, Ольгою Кобилянською, Богданом Лепким, Осипом Маковеем, Степаном Смаль-Стоцьким, Василем Стефаником, Лесею Українкою, Марком Черемшиною та ін.; засновник Музею Визвольної Боротьби Українського Народу в Празі; учасник Українського історико-філологічного Товариства; співпраця із «Союзом Визволення України» у Відні та ін.). Праця вченого прийшлася на складний період українських політичних змагань, що, безсумнівно, позначилося на становленні його наукових і творчих іпостасей.

Це був мудрий педагог, інтелігентний викладач спочатку Чернівецької учительської семінарії, в еміграції – таборових шкіл для військовополонених українців у Німеччині, у 1920-1930-х роках – Українського Високого Педагогічного інституту ім. М. Драгоманова у Празі, з кінця 1930-х – професор, а потім керівник кафедри українського мовознавства Львівського університету, що завжди сумлінно реалізовував «приписи західноєвропейських високих шкіл» [8, с. 468] у викладацькій діяльності та «пригортав до себе молоді наукові сили» [8, с. 471].

Василь Сімович – редактор (видавництво «Українська накладня» (Ляйпциг), науково-популярні видання товариства «Проствіта» (Львів), «Записки Наукового Товариства ім. Т. Шевченка» (Львів)), публіцист (періодичні видання «Буковина», «Діло», «Літературно-науковий Вістник», «Життя і знання», «Наші дні», «Вільна

Україна», «Краківські вісті» та ін.) і літературний критик (тижневик «Назустріч», 1934-1937 рр.), чий доробок проектується в сьогодення, оскільки прочитується в історичній перспективі крізь призму авторового патріотичного оптимізму та соборницького мислення. Літературно-критичні роздуми Василя Сімовича (статті, есеї, замітки, рецензії, літературні силуетки, спогади та ін.) увиразнюють особливості його критичного мислення. Вважаємо, що публіцистичні та літературно-критичні виклади вченого відзначаються оригінальністю літературознавчої думки, широтою узагальнень, влучними характеристиками. Наприклад, «Кобзар» (1840) Т. Шевченка – «вічне, непогасне, щось, що кожному з нас світить на нашому життєвому шляху, і цього нам забувати не вільно!» [9, с. 100]; «Бо без Шевченка ми себе самих не будемо розуміти, не будемо розуміти, як то з маси “сліпих, кривих і горбатих” та до того німих ми спрокволу робилися і робимося свідомими громадянами, що починають розуміти, чого їм треба» [10, с. 103]; або О. Кобилянська «усе ж таки талант переважно ліричний» [7, с. 210] та ін.

Василь Сімович – літературознавець, який упродовж 1920-1930-х років написав свої найкращі студії «Богдан Лепкий (нарис літературної діяльності і спроба характеристики письменника за двадцять п'ять літ його письменницької праці)» (1920), «Тарас Шевченко. Його життя і творчість» (1934), «Юрій Федькович: життя і діяльність» (1934), «Іван Франко. Його життя і діяльність» (1936). Традиційний біографічний метод дослідження, майстерно реалізований ученим, не лише розкривав велич постатей і самобутній талант класиків українського письменства, а й формував у тодішнього читача найкращі естетичні національні та європейські вартості (ідеї, цінності, ідеали). Літературна ерудиція Василя Сімовича засвідчувала високий інтелектуалізм, що вивів його особистість на чільне місце серед видатних українських літературознавців ХХ ст. Федір Погребенник зазначав: «Сімович не створив цілісної концепції українського літературного процесу, не дав узагальнюючих синтетичних праць про наше красне

письменство, але своїми статтями, розвідками, спогадами про окремих митців і вчених допомагав громадськості орієнтуватися в явищах мистецького життя, утверджував непересічну роль українського художнього слова в духовному житті народу» [3, с. 21].

Ученість В. Сімовича – щоденна праця його наукового та художньо-естетичного мислення, неймовірні зусилля для різнобічної самореалізації. Як сказав би Сергій Єфремов, «великий книгогриз» Василь Сімович в силу колосальної начитаності не міг не очолити журі конкурсу Товариства українських письменників і журналістів ім. І. Франка (ТОПІЖ) за найкращий твір року, котрий упродовж 1933-1939 років очолював Роман Купчинський. М. Ільницький наголошує: ТОПІЖ як незалежна літературна організація «об'єднувала літераторів різних орієнтацій і щороку присуджувала літературні премії» [2, с. 134], а Д. Дорошенко так окреслив мету конкурсу: «спонукати письменників до суперництва, і хоча митець пише не для грошей, все ж матеріальний бік теж важливий» [1, с. 1]. До складу фахового журі, крім Василя Сімовича, входили Софія Русова, Володимир Дорошенко, Роман Купчинський, Константина Малицька, Михайло Рудницький, Микола Гнатишак. Ця справа принесла професорові чимало прикроців та непорозумінь із сучасниками. Конфлікти і полеміка, особливо Михайла Рудницького з Миколою Гнатишаком, спричинили значний резонанс навколо нагородження лауреатів конкурсу ТОПІЖу. Так, у 1933 році премію розділили порівну Галина Журба, Богдан Кравців, Святослав Гординський, Степан Левинський та ЖигмонтПроцишин; у 1934 році шістьмастами злотими нагороджено У. Самчука за роман «Волинь»; 1935 року другу премію отримала І. Вільде за повість «Метелики на шпильках» (перша премія не присуджувалася), обійшовши Наталену Королеву («1313») і Катрю Гриневичеву («Шестикрилець»); у 1938 році перша нагорода в Юрія Косача за збірки оповідань «Клубок Аріадни», «Тринадцята чота», «Чарівна Україна», друга – в Наталени Королевої за прозову збірку «Інакший світ». Зрозуміло, що конкурс за найкращий твір року поживавлював

західноукраїнський літературний дискурс, актуалізуючи успіх і визнання знакових українських митців Б.-І. Антонича, І. Вільде, К. Гриневичевої, Г. Журби, Наталени Королевої, О. Ольжича, У. Самчука та ін.

Безумовно, цікавими для нас є оцінки Василя Сімовича мистецької вартості художніх творів лауреатів конкурсу, в журі якого були «люди з різними поглядами на літературу й літературні твори. Це я міркую, добре, тим живіша в нас буде виміна думок. Але ж у зв'язку з цим можуть виринути різні міркування щодо думки про мистецьку вартість твору...» [11, с. 395]. Власне саме про це хвилювався голова журі (і, як бачимо, небезпідставно!). У рецензії-анотації «Цінна літературна новина», надрукованій 1937 року у львівському часописі «Діло», професор писав: «З літературного погляду “Б’є восьма” цікава літературна новина, а її авторка (Ірина Вільде – С.Б.) – талановита письменниця, з великими можливостями розвитку, повістярський талант, якого ждемо вже здавна...» [12, с. 407]. Так чітко і влучно він окреслив найсуттєвіше авторське «амплуа» Ірини Вільде. Василь Сімович усвідомлював і творчі потенції Уласа Самчука, звернувши увагу на оригінальність і свіжість образного мислення молодого прозаїка у романі «Волинь»: «це справді незвичайно гарна епічна річ, задумана широко, з ознаками великої спостережливості автора, що закоханий у своєму волинському селі. Він же ж те село знає до найбільших подробиць, кожна така подробиця обвіяна в нього такою поезією, що від книжки не відірвешся» [6, с. 396]. Мова йшла лише про першу частину «Куди тече та річка», де чи не основним недоліком названо «недостатки у композиції».

У 1935 році львівський журнал «Назустріч» друкував літературно-критичні враження членів журі про нагороджені твори 1934 року під назвою «Літературна нагорода 1934 р. Голоси членів журі». Допис Василя Сімовича як голови журі був достатньо критичним. Він констатував: «Автор “Волині” – людина, безумовно, дуже талановита, хоч талант той досі виявився дуже однобічним,

зацікавлення письменника обмежене» [6, с. 396]. Такий висновок учений обґрунтував на основі зіставного аналізу романів «Волинь» (перша частина «Куди тече та річка») і «Марія», який переконав його в повторенні селянської тематики в обох творах: «Це не була б ніяка хиба, коли б ми знали, що це зацікавлення пошириться, що автор “Волині” на різний спосіб не почне себе повторяти, а цього побоюватися можна, міркуючи, напр., по “Марії”» [6, с. 396-397]. А втім наставницькі зауваги професора далі стають емоційною напруженими, набуваючи парадоксальної контрастності, розставляючи читачів-реципієнтів у протилежні позиції: «Прочитайте, будь ласка, передмову автора до “Марії”, яка б'є з неї претенсiональнiсть та самовпевненiсть!» [6, с. 397]. Напевно, Василь Сiмович не зрозумiв апелювання молодого автора до надто серйозних, на його думку, неспростовних аргументiв про «справжнього письменника» та мiсiю i роль митця в суспiльствi: «вложити на себе i нести цей нелегкий тягар, бо не вiрте, що бути письменником, мистцем взагалi, ... це “хресний шлях”. А коли i так, то я добровiльно з радiстю звалюю цей хрест на свої барки та певно пiду на розп'яття за чарiвнi й великi слова: праця й обов'язок» [4, с. 6]. Вважаємо, що в цих словах, найiмовiрнiше, голова журi вiдчитав чи, швидше, вловив iронiзування. Проте iронiчна модальнiсть у тексті «Замiсть передмови» вiдсутня.

Услiд за популярною в той час європейською традицiєю «романiзованих бiографiй» (Т. Манн, Р. Роллан, С. Цвейг та iн.) Улас Самчук використав низку так званих агiографiчних формул, як-от: вдячнiсть «гостиннiй, вiльнiй i чарiвнiй Європi» за прихильнiсть i прихисток, подяка Д. Донцову i його «Вiстнику» за можливiсть самореалiзацiї, нацiональну iдентичнiсть i чiтку громадянську позицiю, зобов'язання писати i бути «справжнiм письменником». Вiн наголосив: «Любив i люблю читати бiографiї людей, якi менi подобались. Вони давали менi iнодi бiльше, нiж самi їх твори. Сердився на тих, якi вперто уникали розмови про себе зi своїми друзями i не друзями i казав: як стану письменником, я не буду таким. I, як бачите, не є таким. Пишу. Пишу багато»

[4, с. 5]. З одного боку, «Замість передмови» потверджує неповторний, індивідуальний авторський стиль, з іншого – дозволяє простежити юнацький максималізм, руйнування стереотипів, бунт проти традицій і водночас натяк на традиції романтичної іронії (авантюрний епатаж, творчість як гра, синтез трагічного і комічного, високого і низького та ін.). Остання, погоджуємося з думкою Василя Сімовича, неприйнятна у контексті трагічного твору високого громадянського звучання, яким, безперечно, є роман-хроніка «Марія». Відтак актуальною була оцінка-застереження, адресована Уласу Самчукові від іншого, старшого покоління митців: «Чи не подумає нагороджений першою премією молодий іще письменник, що він може вже спинитися на тому, що дав нам своєю “Волиню”?» [6, с. 397]. І щоб впевнена перемога у конкурсі на кращий твір року не «закрутила голову», знаний професор остерігає його від загрози «переборщеної самовпевненості, що вбиває самокритику», небезпечної «і для автора, і для українського письменства», бо саме «Замість передмови» «мимохіть такі думки підсуває» [6, с. 397]. При цьому у своїх критичних висновках Василь Сімович безпомилково і неприховано відкинув той фатальний творчий злам («не дай, Боже, щоб так було дійсно!»), розуміючи художнє обдарування У. Самчука, визнаючи: «Волинь» – «твір дуже талановитий» [6, с. 397].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Цей короткий огляд внеску В. Сімовича в українське літературознавство свідчить про нього як ґрунтового дослідника й популяризатора української літератури і культури загалом, талановитого послідовника Івана Франка, котрого називав своїм учителем [5, с. 206]. Літературознавчі студії Василя Сімовича – винятково значущі для української науки. Погляд ученого на українську класику вартує окремого ширшого дослідження.

Джерела та література

1. Дорошенко Д. Мої вражіння від першого літературного конкурсу. *Назустріч*. 1934. Ч.3. С. 1.

2. Ільницький М. «Між двома війнами...», західноукраїнська та еміграційна поезія 20-30-х років ХХ століття. *Дзвін*. 2005. №2. С. 131-140.
3. Погребенник Ф. Василь Сімович – український вчений і громадсько-культурний діяч. *Сімович В. Праці у двох томах. Т. 2: Літературознавство. Культура / упоряд. Л. Ткач, О. Івасюк. Чернівці: Книги – ХХІ, 2005. С. 11-22.*
4. Самчук У. Замість передмови. *Самчук У. Марія*. Львів: Видавництво І. Тиктора, 1934. С. 5-6.
5. Сімович В. Друг молоді. *Сімович В. Праці у двох томах. Т. 2: Літературознавство. Культура / упоряд. Л. Ткач, О. Івасюк. Чернівці: Книги – ХХІ, 2005. С. 206-207.*
6. Сімович В. Літературна нагорода 1934 р. Голоси членів журі. *Сімович В. Праці у двох томах. Т. 2: Літературознавство. Культура / упоряд. Л. Ткач, О. Івасюк. Чернівці: Книги – ХХІ, 2005. С. 396-397.*
7. Сімович В. Ольга Кобилянська. *Сімович В. Праці у двох томах. Т. 2: Літературознавство. Культура / упоряд. Л. Ткач, О. Івасюк. Чернівці: Книги – ХХІ, 2005. С. 208-211.*
8. Сімович В. Промова на ювілейному святі Українського Високого Педагогічного Інституту ім. М. Драгоманова в Празі. *Сімович В. Праці у двох томах. Т. 2: Літературознавство. Культура / упоряд. Л. Ткач, О. Івасюк. Чернівці: Книги – ХХІ, 2005. С. 467-473.*
9. Сімович В. Сто років першого «Кобзаря». *Сімович В. Праці у двох томах. Т. 2: Літературознавство. Культура / упоряд. Л. Ткач, О. Івасюк. Чернівці: Книги – ХХІ, 2005. С. 96-100.*
10. Сімович В. Тарас Шевченко. Його життя і творчість. *Сімович В. Праці у двох томах. Т. 2: Літературознавство. Культура / упоряд. Л. Ткач, О. Івасюк. Чернівці: Книги – ХХІ, 2005. С. 101-136.*
11. Сімович В. Хто дістане літературну нагороду. *Сімович В. Праці у двох томах. Т. 2: Літературознавство. Культура / упоряд. Л. Ткач, О. Івасюк. Чернівці: Книги – ХХІ, 2005. С. 394-395.*
12. Сімович В. Цінна літературна новина. *Сімович В. Праці у двох томах. Т. 2: Літературознавство. Культура / упоряд. Л. Ткач, О. Івасюк. Чернівці: Книги – ХХІ, 2005. С. 405-407.*

References:

1. Doroshenko D. *Moi vrazhinnia vid pershoho literaturnoho konkursu. Nazustrich*. 1934. Ch. 3. S. 1.

2. Ilnytskyi M. «Mizh dvoma viinamy...», zakhidnoukrainska ta emihratsiina poeziia 20-30-kh rokiv XX stolittia. *Dzvin*. 2005. №2. S. 131-140.
3. Pohrebennyk F. Vasyl Simovych – ukrainskyi vchenyi i hromadsko-kulturnyi diiach. *Simovych V. Pratsi u dvokh tomakh. T. 2: Literaturoznavstvo. Kultura / uporiad.* L. Tkach, O. Ivasiuk. Chernivtsi: Knyhy – XXI, 2005. S. 11-22.
4. Samchuk U. Zamist peredmovy. *Samchuk U. Mariia*. Lviv: Vydavnytstvo I. Tyktora, 1934. S. 5-6.
5. Simovych V. Druh molodi. *Simovych V. Pratsi u dvokhtomakh. T. 2: Literaturoznavstvo. Kultura / uporiad.* L. Tkach, O. Ivasiuk. Chernivtsi: Knyhy – XXI, 2005. S. 206-207.
6. Simovych V. Literaturna nahoroda 1934 r. Holosy chleniv zhuri. *Simovych V. Pratsi u dvokhtomakh. T. 2: Literaturoznavstvo. Kultura / uporiad.* L. Tkach, O. Ivasiuk. Chernivtsi: Knyhy – XXI, 2005. S. 396-397.
7. Simovych V. Olha Kobylianska. *Simovych V. Pratsi u dvokh tomakh. T. 2: Literaturoznavstvo. Kultura / uporiad.* L. Tkach, O. Ivasiuk. Chernivtsi: Knyhy – XXI, 2005. S. 208-211.
8. Simovych V. Promova na yuvileinomu sviati Ukrainskoho Vysokoho Pedahohichnoho Instytutuim. M. Drahomanova v Prazi. *Simovych V. Pratsi u dvokh tomakh. T. 2: Literaturoznavstvo. Kultura / uporiad.* L. Tkach, O. Ivasiuk. Chernivtsi: Knyhy – XXI, 2005. S. 467-473.
9. Simovych V. Sto rokiv pershoho «Kobzaria». *Simovych V. Pratsi u dvokh tomakh. T. 2: Literaturoznavstvo. Kultura / uporiad.* L. Tkach, O. Ivasiuk. Chernivtsi: Knyhy – XXI, 2005. S. 96-100.
10. Simovych V. Taras Shevchenko. Yohozhyttia i tvorchist. *Simovych V. Pratsi u dvokh tomakh. T. 2: Literaturoznavstvo. Kultura / uporiad.* L. Tkach, O. Ivasiuk. Chernivtsi: Knyhy – XXI, 2005. S. 101-136.
11. Simovych V. Khto distane literaturnu nahorodu. *Simovych V. Pratsi u dvokh tomakh. T. 2: Literaturoznavstvo. Kultura / uporiad.* L. Tkach, O. Ivasiuk. Chernivtsi: Knyhy – XXI, 2005. S. 394-395.
12. Simovych V. Tsinna literaturna novyna. *Simovych V. Pratsi u dvokh tomakh. T. 2: Literaturoznavstvo. Kultura / uporiad.* L. Tkach, O. Ivasiuk. Chernivtsi: Knyhy – XXI, 2005. S. 405-407.